

Das neue Phänomen in der Gesellschaft – „Interkulturalität“ Nový fenomén v spoločnosti – „Interkulturalita“

PhD Nikol Volková - Prešovská univerzita v Prešove

Narodila sa v roku 1974 v Prešove. V r. 2008 získala bakalársky titul v odbore Animácia voľnočasových aktivít. V r. 2010 magisterský titul v odbore Teológia – Proba ľná a media ľná práca. V r. 2012 doktorát v odbore Religionistika na Prešovskej univerzite – Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove. V r. 2011 – Získanie osvedčenia o odbornej príprave mediátorov na Slovensku. Od roku 1992 pracuje na Mestskom úrade v Prešove. V súčasnosti na Sekcii stavebného úradu a urbanistiky, oddelení dopravy energetiky a životného prostredia, ako odborný referent. Publikuje články na Slovensku na Prešovskej univerzite v Prešove – Gréckokatolícka teologická fakulta. Prešova Katolíckej univerzite v Ružomberku. V budúcnosti má záujem pôsobiť, ako odborný asistent na Katedre filozofie a religionistiky Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

Úvod

Prudký celosvetový rozvoj civilizácie prináša mnoho nových javov, ktoré sa intenzívne presadzujú v praxi, ale aj následne sa dostávajú do záujmového bádania vedy. Jedným z týchto fenoménov je *interkulturalita*. Už od samých začiatkov ľudskej civilizácie dochádzalo ku kontaktu ľudí nielen vo vnútri etnického spoločenstva, ale tiež ku kontaktom príslušných rôznych etníc a národov, ich kultúr a príslušného jazyka¹.

Interkulturalita je v súčasnosti veľmi aktuálna a dôležitá. Začala sa stávať významnejšou v súvislosti s prebiehajúcimi premenami v súčasnej spoločnosti. Súčasná spoločnosť je spoločnosť globálna, v ktorej sa na rôznych úrovniach, prostredníctvom rôznych komunikačných kanálov, v rôznych situáciách často stretávajú predstavitelia odlišných kultúr a národov. Koncept interkulturality hľadá spôsob koexistencie týchto odlišných kultúr a spôsob komunikácie medzi nimi².

Kultúra nám poskytuje zmysluplný kontext významov v stretávaní s druhými ľuďmi. Poskytuje nám predstavu o spôsobe premýšľania o sebe samých a tých, ktorí žijú v určitom sociálnom priestore. Poskytuje nám hlavne pocit istoty a spolupatričnosti. Kultúra je prejavom nás samých a naše okolie nám našu vlastnú kultúru potvrdzuje³.

Celý svet sa prepája, vzniká množstvo národných spoločenstiev a prejavuje sa sila migračných pohybov. Väčšina z nich sa natrvalo usadzuje a následne sa zapája do pracovného i spoločenského života. V dôsledku toho sa často medzi výrazy užívané v sociálnej komunikácii zaraďuje adjektívum multikultúrny a my si začíname uvedomovať rozmanitosť našej spoločnosti a fakt, že budeme často prichádzať do styku s príslušníkmi iných národov, či už pôjde o styky priame alebo sprostredkované. V každom kontakte s ľuďmi odlišných etníc máme

¹ Porov.: PRŮCHA, J.: *Interkulturní komunikace*. Praha : GradaPublishing, a.s., 2010. s. 9.

² Porov.: ZAHRADNÍKOVÁ, A: *Interkulturalita a interkulturní komunikace*. <http://konference.osu.cz/cestina/dok/2009/zahradnikova-andrea.pdf> (09.03.2016).

³ Porov.: ĽURIGOVÁ, N.: *Medzikultúrna komunikácia. Aktuálne otázky a možnosti riešenia*. Bratislava: Univerzita J.A. Komenského, 2004.s. 21.

mať na pamäti, že je potrebné vzájomne a správne komunikovať⁴.

Interkultúrna komunikácia sa realizuje každodenne v nespočetnom množstve medzinárodných, obchodných, politických, diplomatických, vzdelávacích či turistických kontaktoch. Je to fenomén na jednej strane pozitívny, ktorý vedie k užitočným efektom, vždy jeho prostredníctvom sa dorozumievajú, navzájom sa obohacujú, vzájomne poznávajú a spolupracujú s ľuďmi rôznych zemí, národov, kultúrnych spoločností. Avšak na druhej strane je to taktiež fenomén problematický či niekedy až poškodzujúci. Pretože dôsledky nesprávne vedené a interpretované interkultúrnou komunikáciou môžu viesť ku konfliktom, ktoré vznikajú na základe nepoznania základných charakteristík kultúr alebo jazykovou bariérou. Veď všetci sme predovšetkým ľudia a zaslúžime si ľudský prístup, porozumenie a rešpekt. Mali by sme sa radšej navzájom počúvať ako jeden druhého obviňovať. A zároveň by sme mali venovať viac energie hľadaniu správnych riešení⁵.

1. Význam kultúry a jej vplyv na človeka

Pojem „kultúra“ môžeme označiť ako špecifický spôsob organizácie, realizácie a rozvoja činností, objektivizovaný vo výsledkoch fyzickej a duševnej práce. E. B. Tylor definoval pojem „kultúra“ ako „zložitý celok, ktorý zahŕňa poznanie, vieru, umenie, právo, morálku, zvyky a všetky ostatné schopnosti a obyčaje, ktoré si človek osvojil ako člen spoločnosti“. V pojme kultúra máme si objasniť a nájsť podobnosti v správaní sa jednotlivcov v rámci skupiny a rozdielnosti medzi skupinami. Obsah kultúry zahrňujúci hodnoty, názory, postoje, normy a kultúrne vzory, ktoré determinujú spôsoby myslenia, čítania a správania sa a ich produkty materiálnej a nemateriálnej povahy, je pre každú skupinu viac či menej špecifický a prenáša sa z jednej generácie na druhú prostredníctvom „učenia“.

Každý človek je tvorcom a produktom kultúry. Jednotlivci sa vzájomne odlišujú a disponujú jedinečnými charakteristikami svojej osobnosti napriek tomu, že žijú, vyrastajú a pracujú v rovnakom prostredí. Prostredie, genetické faktory a výchova výrazne menia správanie sa jednotlivca. Avšak nie všetky aspekty kultúry určitého sociálneho celku zdieľajú jeho členovia rovnako. V priebehu života patrí človek k viacerým sociálnym celkom a stretáva sa s rôznymi kultúrnymi prvkami, ktoré ho ovplyvňujú⁶. Schopnosť človeka orientovať sa nielen v kultúre vlastnej, ale aj v cudzích kultúrach je nazývaná ako medzikultúrna kompetencia (*intercultural, resp. cross-cultural competence*)⁷.

Jednou z najčastejšie uvádzaných definícií je H. Meada: „Kultúra je súbor naučeného chovania, zbierka názorov, zvykov a tradícií spoločnej skupiny ľudí a úspešne osvojená ľuďmi, ktorí vstupujú do spoločnosti“⁸.

G. Hofstede uvádza, „Človek nosí v sebe niekoľko vrstiev mentálneho naprogramovania či úroveň kultúry. Základnými úrovňami kultúry sú:

- úroveň národnej kultúry (prípadne kultúr u ľudí, ak sa v priebehu života sťahujú (nationallevel);
- úroveň kultúry spojená s určitým etnikom, náboženstvom alebo jazykom (ethnic, religion, linguistic affiliation level);
- úroveň kultúry spojená s rodovou rozdielnosťou (mužská a ženská kultúra v podobe rolí)

⁴ Porov.: ZAHRADNÍKOVÁ, A: *Interkulturalita a interkulturní komunikace*. <http://konference.osu.cz/cestina/dok/2009/zahradnikova-andrea.pdf> (09.03.2016).

⁵ Porov.: PRŮCHA, J.: *Interkulturní komunikace*. Praha : GradaPublishing, a.s., 2010. s. 31.

⁶ OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 6 – 7.

⁷ Porov.: ĎURIGOVÁ, N.: *Medzikultúrna komunikácia. Aktuálne otázky a možnosti riešenia*. Bratislava : Univerzita J.A. Komenského, 2004. s. 18.

⁸ Porov.: EVANGELU, J. E. – GASPARICS, Z.: *Manažerská komunikace v multikulturním prostředí*. Ostrava : KEY Publishing, s.r.o., 2013. s. 8.

(genderlevel);

úroveň kultúry v súvislosti s príslušnosťou k určitej generácii (generácie majú rôzne symboly, hrdinov, rituály a hodnoty) (generationlevel);

úroveň kultúry súvisiaci s príslušnosťou k určitej sociálnej triede (socialclasslevel);

úroveň organizačnej kultúry (socializujeme sa v organizácii, ktorá nás zamestnáva) (organizational/corporatelevel)⁹.

Charakter kultúrnej determinácie v rámci jednotlivých úrovní kultúry sa spája s diferencovanými podmienkami existencie a možnosťami rozvoja jednotlivca. Veď každý z nás je súčasťou určitého sociálneho celku (celkov) a neustále upravuje svoje myslenie a konanie tak, ako sa menia okolnosti jeho existencie. Následne tieto úpravy môžeme pokladať za strategické, pretože aktívne formujú naše životy a identity. Každý sociálny celok alebo jeho časti majú svoje zákonitosti fungovania, ktoré sa prejavujú v zaužívaných normách, hodnotách a spôsoboch správania sa, presvedčeníach¹⁰. Akčlovek vyjadruje schopnosť orientácie vo svojej vlastnej kultúre, je to *kultúrna kompetencia (cultural competence)*¹¹.

Kvalita života je vlastnosť národnej kultúry, ktorá zdôrazňuje vzťahy medzi ľuďmi, ohľaduplnosť a citlivosť k spôsobu života a majetku ostatných. Každá krajina preferuje kvantitu života alebo hodnôt.

Vzťahy človeka sú ovplyvňované osobitosťami národnej kultúry. Národná kultúra je zložitým súborom, ktorý zahŕňa vedomosti, vieru, umenie, morálku, právo, zvyky a iné spôsobilosti žiadané od človeka ako člena spoločnosti a ovplyvňujú jeho presvedčenie a postoje formované výchovou v rodine, prvotné skúsenosti so vzdelávaním, náboženstvo, jazyk, roly v spoločnosti a rôzne inštitúcie. Každý človek je individualum, ale aj člen skupiny, v ktorej má určitú pozíciu a využíva svoje schopnosti a informácie podľa toho, v akej kultúre žije. Odlišnosti medzi národnou (domácou) a cudzou kultúrou si človek uvedomí až pri kontakte kultúr.

Vzťah k druhým ľuďom môže byť:

univerzálny (silnejšia orientácia na pravidlá ako ľudí) alebo partikulárny (individuálny prístup k ľuďom);

neutrálny (racionalita) alebo emocionálny (pocity, nálady, gestikulácia);

založený na kolektivismu alebo individualizme;

difúzny (silný sklon k spájaniu osobitných a pracovných záležitostí) alebo špecifický (oddeľovanie pracovných a súkromných záležitostí);

determinovaný statusom jednotlivca v spoločnosti dosiahnutý na základe úspechu a práce alebo veku, spoločenského pôvodu, vzdelania a pod¹².

Kultúra určuje pravidlá pre život a fungovanie v spoločnosti. V zásade platí, že v spoločnosti ľudí iných kultúr, resp. partnerov zo zahraničia treba zachovávať spôsoby, ktoré poznajú obidve strany, prijímajú ich a používajú. Za každú cenu nepotláčať národné špecifikosti, ale tolerovať zvyklosti partnerov, ak nie sú urážlivé a provokatívne¹³.

Podľa I. Brooksa môžeme národnú kultúru špecifikovať až potom, čo preskúame nasledujúce faktory, ktorými sú: *jazyk, právny systém, hodnoty, vzdelanie, politický systém, náboženstvo*. Poukazuje, že do širokého spektra rozpoznávacích faktorov môžeme ďalej zahrnúť i spôsob

⁹ ĎURIGOVÁ, N.: *Medzikultúrna komunikácia. Aktuálne otázky a možnosti riešenia*. Bratislava : Univerzita J.A. Komenského, 2004.s. 20.

¹⁰ OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 7.

¹¹ ĎURIGOVÁ, N.: *Medzikultúrna komunikácia. Aktuálne otázky a možnosti riešenia*. Bratislava : Univerzita J.A. Komenského, 2004.s. 20.

¹² Porov.: OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 9, 11.

¹³ Porov.: OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 23.

dvorenia, zakázané jedlo, spôsob a vysvetľovanie gestikulácie, pozdravy medzi priateľmi, náboženské rituály. Poukazuje, že národná kultúra zasahuje do všetkých oblastí života. Jednotlivé elementy kultúr nemožno od seba oddeliť, pretože ich pôsobenie je veľmi komplexné¹⁴.

2. Komunikácia a medzikultúrna komunikácia v globálnom prostredí

Z dlhodobého hľadiska je zjavné, že dnešné podnikateľské prostredie smeruje ku globálnej úrovni, kde sa častejšie odкрýva téma – medzikultúrna komunikácia. Nastali silnejšie migračné pohyby. Globalizácia je rastúci systém vzťahov a vzájomnej závislosti medzi ľuďmi moderného sveta. Urýchľuje tok tovaru, peňazí, informácií a technologického vývoja. Výsledkom globalizácie je, že ľudia a komunity žijúce od seba veľmi ďaleko sú vo vzájomnom kontakte. Jedným z aktuálnych požiadaviek na našu súčasnú spoločnosť je požiadavka medzikultúrnej interakcie. V minulosti boli ľudia „ohraničení“ vlastnou kultúrou, boli zvyknutí na určitý spôsob riešenia problémov, na jednu pravdu. Globálny svet maže hranice medzi ľuďmi vo všetkých ohľadoch. Nie je len jeden spôsob riešenia, ale je ich niekoľko, neplatí len jedna pravda, ale niekoľko zároveň. Pred dnešným človekom sa otvára množstvo rôznych pohľadov na svet a jeho interpretáciu. Ľudské pravdy a zvyky, hodnotové rebríčky sa stávajú relatívnymi. Globalizácia nás núti k zmenám nášho vnímania. No aj napriek tomu je v ľuďoch vplyv vlastnej kultúry hlboko zakorenený. Samozrejme, že cieľom nie je vytvorenie jednej univerzálnej kultúry, ale umožnenie takého dialógu, ktorý prekračuje hranice etnicity, náboženstva, rasy či pohlavia alebo spoločenských tried¹⁵.

Komunikácia (*communication*) vo všeobecnosti znamená odovzdávanie informácií, ich emocionálneho obsahu, ako aj ich pochopenie prijímateľom. Emocionálnym obsahom rozumíme napr. neverbálny náznak, ktorého poznanie nám umožňuje pochopenie vlastného zmyslu informácie. Komunikácia ako sociálna činnosť, ktorú vykonávame v sociálnych organizáciách, sa realizuje prostredníctvom sociálnych vzťahov, pričom cieľom je získať poznatky o optimálnych vzťahoch na výkon príslušných činností.

Medzikultúrna komunikácia je v súčasnosti medziodborovým fenoménom sociálnych procesov. Taktiež je ako aktuálny problém medziodborového riešenia systémovej orientácie v kultúrnych procesoch sociálnych inštitúcií a prisudzovanie významov medziľudských vzťahov, ktoré sú zdrojom medzikultúrnych rozdielov. Medzikultúrna komunikačná kompetencia ako proces hľadania a nadobúdania/získavania vzájomnej rovnováhy v medzikultúrnych rozdieloch metódou rekonziliácie. Nový, I. charakterizuje, že: „*Medzikultúrna komunikačná kompetencia (intercultural communication competence) je schopnosť štruktúrovanej orientácie v kultúrnych rozdieloch sociálnych inštitúcií. Je odrazom schopnosti človeka vstupovať do medzikultúrnych sociálnych situácií, pochopiť ich v kontexte existujúcich kultúrnych dimenzií, primerane ich zvládať a v kontexte kultúrnych dimenzií vzniknuté situácie úspešne riešiť.*“¹⁶.

Rozvoj medzikultúrnej komunikačnej kompetencie prispieva k rozlišovaniu sociologických poznatkov človeka o kultúre. Preto napr. na prácu v medzinárodnom priestore je potrebné vytvoriť podmienky. Potrebné je, aby ľudia prešli interkultúrnou prípravou, aby sa vedeli orientovať v rôznych kultúrach, komunikovať (využiť znalosť jazyka) s príslušníkmi iných kultúr, boli tolerantní k iným kultúram a pritom si uvedomovali vlastné kultúrne dedičstvo. Zároveň musia prekonať etnocentrizmus – presvedčenie, že jedna kultúra je lepšia ako ostatné a rozvíjať vedomosti o kultúre. Preto najdôležitejšou formou sociálnej interakcie medzi

¹⁴ EVANGELU, J. E. – GASPARICS, Z.: *Manažerská komunikace v multikulturním prostředí*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2013. s. 10.

¹⁵ Porov.: EVANGELU, J. E. – GASPARICS, Z.: *Manažerská komunikace v multikulturním prostředí*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2013. s. 97 – 98.

¹⁶ ĎURIGOVÁ, N.: *Medzikultúrna komunikácia. Aktuálne otázky a možnosti riešenia*. Bratislava : Univerzita J.A. Komenského, 2004.s. 12, 17 – 18.

ľuďmi je komunikácia. Komunikáciu medzi príslušníkmi rozdielnych kultúr, keď si uvedomujeme kultúrne odlišnosti partnerov za predpokladu dokonalého poznania seba samého (vlastnej kultúry), označujeme pojmom interkultúrna komunikácia (medzikultúrna, multikultúrna, multikultúralna). Keďže v procese interkultúrnej komunikácie sa vytvára nová kultúrna štruktúra, ktorá minimalizuje neistotu, je potrebné vychovávať ľudí k rozvíjaniu schopnosti komunikovať s príslušníkmi iných kultúr; rozvíjať ich interkultúrne spôsobilosti. Podstatné je dosiahnutie kultúrneho nadhľadu bez toho, aby sme sa zriekli vlastnej identity¹⁷.

V komunikácii medzi ľuďmi rôznych kultúr, v tzv. interkultúrnej komunikácii, ide o priamu interakciu ľudí rôznych kultúr. Keď dochádza ku komunikácii s ľuďmi iných kultúr, resp. so zahraničnými partnermi, je potrebné odporučiť päť kritických aspektov kultúrnych rozdielov:

faktor spoločenských/medziludských vzťahov;

faktor postavenia (status);

tok informácií, komunikácia v cudzom jazyku;

časový faktor;

iné, napríklad vzťah jednotlivca a skupiny.

Dosiahnutie vzájomného porozumenia v interkultúrnej komunikácii vyžaduje spoznanie zvykov a odlišností namiesto hľadania podobnosti, uprednostňovanie faktov pred pocitmi, odpútanie sa od viery, že vlastná kultúra je dominantná. Interkultúrna komunikácia je novým typom sociálnej zručnosti, ktorej sa možno naučiť. V prvom rade je potrebné uvedomiť rozdielnosť jednotlivých kultúr; potom získať o tom vedomosti a nakoniec vlastné skúsenosti s aktívnou komunikáciou s ľuďmi iných kultúr, resp. so zahraničnými partnermi¹⁸.

3. Základné aspekty interkultúrnej komunikácie

Každý národ má svoj kultúrny a sociálny systém, zahrňujúci určité postoje a hodnoty. Kultúrne a sociálne faktory môžu ovplyvňovať správanie organizácií a meniť potreby. Vplyvom globalizácie a internacionalizácie v hospodárskom živote vznikajú organizácie s medzinárodným zastúpením. Pracujú v nich ľudia rôznych kultúr, ktorí do komunikačného procesu prínášajú množstvo špecifických komunikačných prvkov. Národnú kultúru postupne formujú a menia zamestnanci svojím správaním, pracovnými zvykmi, sociálnymi aktivitami, postojmi a záujmami. Pritom existuje množstvo iných kultúrnych, ekonomických, legislatívnych, politických, náboženských, technologických odlišností, ktoré manažéri nadnárodných a iných organizácií s medzinárodným zastúpením musia identifikovať a rešpektovať.

Pri zaoberaní sa interkultúrnou komunikáciou je podstatné venovať pozornosť objasneniu kultúry a komunikácie v organizáciách s medzinárodným zastúpením, odlišnostiam ľudského správania sa, prienikom kultúr s komunikáciou ľudí v nadnárodnom priestore. Komunikácia je životnou potrebou nielen každého jednotlivca, ale aj organizácie. Je súčasťou uskutočňovania pracovných úloh na pracovisku, organizovania, plánovania, motivovania, povzbudzovania i kontroly. Bez komunikácie nemôže existovať žiadna organizácia. Komunikácia je koordinátnym kanálom medzi zamestnancami, manažérmi, vlastníkmi a verejnosťou¹⁹.

Komunikácia v organizáciách s medzinárodným zastúpením vyžaduje vyšší stupeň komunikačných zručností, schopnosť odhadnúť potreby partnera a uvedomiť si kultúrne rozdiely, ktoré môžu ovplyvniť celý proces komunikácie a následnej spolupráce. Od členov takýchto spoločností sa očakáva ovládanie cudzieho jazyka, ale predovšetkým schopnosť vytvoriť taký

¹⁷ Porov.: OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 15.

¹⁸ Porov.: OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 23, 28.

¹⁹ Porov.: OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 5.

spôsob dorozumievania, ktorý pochopia všetci zainteresovaní. Ovládanie cudzieho jazyka predpokladá jeho vnímanie v širšom sociolingvistickom kontexte a schopnosť používať ho spôsobom, ktorý vedie k harmonickému a efektívnemu priebehu komunikácie. Z toho dôvodu je potrebné venovať pozornosť kritickým aspektom kultúrnych rozdielov prejavujúcich sa v organizácii práce, obchodnom rokovaní, manažérskych praktikách, podnikaní, postojoch zamestnancov k práci a spolupracovníkom.

Potrebné je zameriavať sa na:

pochopenie podstaty a osobitosti komunikácie ľudí rôznych kultúr, rozlíšenie výhod a nevhod interkultúrnej komunikácie, aplikáciu teoretických poznatkov o podstatných kultúrnych odlišnostiach v praktickom živote²⁰.

Výzvy, s ktorými sa ako ľudské bytosti stretávame počas vývinu našich identít a vyrovnávanie sa s tým, čo máme alebo nemáme robiť počas našich životov, sú takmer nekonečné. Zdroje poznania, ktoré každý z nás potrebuje, aby zistil, kým vlastne je, kam smeruje, sú príliš obšiahle na to, aby nám ich mohla poskytnúť len rodina alebo blízky. Usmerňovanie prichádza od členov spoločnosti, ktorej sme súčasťou. Stávame sa kultúrnou bytosťou, ktorá sa vyrovnáva so svetom, a ktorá si volí ňou preferovanú identitu alebo spôsob života. Následne preberá na seba určité spôsoby správania sa a myslenia, ktoré určujú, čo je dobré a čo zlé, správne a nesprávne. Bez kultúry by človek nedokázal zvládať možnosti, ktoré sa vyskytujú v každom okamihu bdelej existencie jednotlivca. *Kultúra udržiava určitý stupeň poriadku a vedie nás k rovnováhe inštinktu a sociálnej oddanosti, rovnováhe racionálnosti a emócií a rovnováhe nášho zmyslu pre jedinečné „ja“ a zmyslu začlenenia sa do spoločnosti*²¹.

4. Interkultúra a jej význam v edukačnom procese

Interculturaleduction (interkultúrna výchova) je termín súbežne užívaný ako synonymum k termínu multiculturalaleducation (multikultúrna výchova). Podporuje význam a schopnosť vzájomného porozumenia a odmieta etnocentrické myslenie. Zdôrazňuje dôležitosť materského jazyka pre psychosociálny a kognitívny rozvoj detí imigrantov a podporuje dvojjazyčné vzdelávanie. Táto výchova môže byť úspešne realizovaná len vtedy, ak škola, rodina a spoločnosť spolupracujú. Termín vyjadruje snahu vytvárať prostredníctvom vzdelávacích programov spôsobilosť ľudí chápať a rešpektovať aj iné krajiny než svoju vlastnú. Má značný praktický význam vzhľadom k vytváraniu postojov voči imigrantom, príslušníkom iných národov, rás a pod²².

Slovensko sa postupne začína otvárať rôznym novým kultúram. Prichádzajú sem cudzinci, čoraz viac sa hovorí aj o národných menšinách žijúcich na Slovensku. Túto zmenenú situáciu môže každý vnímať rôzne. Multikultúrna výchova je celospoločenský koncept, ktorý sa týka vzdelávania všetkých detí, nielen tých, ktoré žijú v dvojkultúrnom alebo v zmiešanom prostredí. Táto výchovná téma sa v roku 2008 stala na Slovensku jednou zo samostatných prierezových tém v novom dvojestupňovom modeli vzdelávania, ktorý pozostáva zo štátneho a školského vzdelávacieho programu. Zámerom bolo, aby žiaci pochopili, že multikultúrna – interkultúrna výchova je chápaná ako systém výchovných cieľov a postupov, ktoré majú za cieľ podporovať pokojné spolunažívanie kultúr²³. Témy multikultúrnej výchovy sa pri formovaní integrovaného obsahu vzdelávania v školách môžu objavovať v konkrétnych učeb-

²⁰ Porov.: OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 5.

²¹ OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 6.

²² Porov.: PRŮCHA, J.: *Multikulturní výchova. Teorie – praxe – výzkum*. Praha : ISV nakladatelství., 2000. s. 41.

²³ Porov.: KRIGLEROVÁ-GALLOVÁ, E. – KADLEČÍKOVÁ, J. a kol.: *Kultúrna rozmanitosť a jej vnímanie žiakmi základných škôl na Slovensku*. Bratislava : Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, 2009. s. 68, 78, 108.

ných predmetoch, ktoré sú zaradené do jednotlivých vzdelávacích oblastí. Témy multikultúrnej výchovy sa však môžu vyskytovať aj v iných prierezových témach:

Vzdelávacie oblasti:

- jazyk a komunikácia (predmet slovenský jazyk a literatúra, cudzí jazyk);
- príroda a spoločnosť (predmet prírodoveda, vlastiveda);
- človek a hodnoty (predmet etická výchova, náboženská výchova);
- umenie a kultúra (predmet hudobná výchova, výtvarná výchova).

Iné prierezové témy:

- osobný a sociálny rozvoj,
- tvorba projektu a prezentačné zručnosti,
- mediálna výchova.

Postavenie žiakov z odlišného sociálneho a kultúrneho prostredia, ako aj úroveň kvality (medzi) kultúrnych vzťahov pre potreby výchovy a vzdelávania v školách sú v európskych krajinách intenzívne skúmané²⁴. Preto sa odporúča, aby multikultúrna výchova sa zameriavala vo svojom výchovno-vzdelávacom procese na sociálne a občianske kompetencie, kultúrne kompetencie, ďalej vedieť správne riešiť problémy, posilňovať úctu k svojej vlastnej kultúre, pripraviť sa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a znášanlivosti, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie a ďalšie. U žiakov má rozvíjať a sociálneho rozvoja, aby žiak dospel k individuálnej, otvorenej a harmonickému kompetencii v konaní, k uvedomovaniu si vlastného správania. Tak si je žiak vedomý vlastných možností a hraníc, tak bude schopný uplatniť osobné prednosti a pracovať na posilňovaní svojich slabých stránok²⁵.

Podstatne pre spoločnosť a školstvo je kvalifikácia učiteľov pre pedagogickú prax. Pre efektívne zavedenie multikultúrnej výchovy do škôl má byť jedným z kľúčových faktorov aj kvalitná príprava budúcich učiteľov. Príprava učiteľov by mala byť zameraná aj na mimoškolskú činnosť, prácu s rodinou a komunitou. Dôležité pre prácu učiteľov v súvislosti s multikultúrnou výchovou je aj učiť žiakov o najbližšom susedstve, o kultúrnej odlišnosti v najbližšom okolí. Zároveň je potrebné prostredníctvom multikultúrnej výchovy vplývať na žiakov aj v prospech zvyšovania celkovej otvorenosti k „akejkoľvek“ kultúrnej odlišnosti, pretože celkové pozitívne vnímanie rozmanitosti ovplyvňuje aj to, ako sú potom vnímané konkrétne skupiny. Učiteľom na zlepšenie multikultúrnej výchovy v školách by bolo vhodné rozšíriť spektrum inštitúcií, ktoré môžu vstupovať do formálneho vzdelávania. Rôzne výskumné pracoviská, univerzity a mimovládne organizácie by mohli prispieť svojimi odbornými usmerneniami, školeniami a odbornými textami²⁶.

5. Kritické aspekty kultúrnych rozdielov

Kultúrne dimenzie objasňujú určité škály, v ktorých sa jednotlivito nachádzajú a ich krajné póly dosahujú extrémne vlastnosti. Ak sa porovnávajú konkrétne kultúry, tak výsledkom porovnávania sú kultúrne štandardy. Predstavujú konkrétne sociálne normy, ktoré príslušníci určitej kultúry zdieľajú a záväzne rešpektujú. Zároveň vyjadrujú prípustnú mieru tolerancie od iných štandardov, a to od domáceho obyvateľstva alebo cudzincov.

²⁴ Porov.: KRIGLEROVÁ-GALLOVÁ, E. – KADLEČÍKOVÁ, J. a kol.: *Kultúrna rozmanitosť a jej vnímanie žiakmi základných škôl na Slovensku*. Bratislava : Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, 2009. s. 79.

²⁵ Porov.: KRIGLEROVÁ-GALLOVÁ, E. – KADLEČÍKOVÁ, J. a kol.: *Kultúrna rozmanitosť a jej vnímanie žiakmi základných škôl na Slovensku*. Bratislava : Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, 2009. s. 84 – 85.

²⁶ Porov.: KRIGLEROVÁ-GALLOVÁ, E. – KADLEČÍKOVÁ, J. a kol.: *Kultúrna rozmanitosť a jej vnímanie žiakmi základných škôl na Slovensku*. Bratislava : Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, 2009. s. 91, 101.

A. Thomas charakterizuje kultúrne štandardy: „Predstavujú metodický nástroj, ktorý odhaľuje a charakterizuje špecifické spôsoby myslenia, sociálne správania a pracovného konania príslušníkov rôznych kultúr.“ Zdôrazňoval, že kultúra je súčasne predpokladom i výsledkom konkrétneho konania každého človeka. Každá interakcia medzi dvomi príslušníkmi rôznych kultúr je mimoriadne zložitá, pretože každý z partnerov sa viac nachádza vo viacerých ako v jednej sociálnej situácii.

Obaja partneri musia brať do úvahy:

- kultúru a kultúrne štandardy vlastnej, národnej kultúry;
- predpokladanú kultúru, resp. štandardy druhej krajiny;
- skutočné rokovanie príslušníka inej kultúry;
- predstavu príslušníka inej kultúry o našej kultúre²⁷.

Problémy môžu vzniknúť, ak partneri nepoznajú základné vzájomné prejavy správania sa, kultúrne zvyky a odlišnosti. Riešením nedorozumenia, ktoré môže vzniknúť, je zmena vlastného kultúrneho rámca v smere kultúry a kultúrnych štandardov partnera. Z odporúčaní zvládania interkultúrnych rozdielov je možné vybrať nasledný:

cudziu kultúru je potrebné dobre poznať. Napriek tvrdeniam, že súčasná civilizáciastiera kultúrne rozdiely, je potrebné existenciu určitých rozdielov pripustiť. Poznanie vlastnej a cudzej kultúry je prvým predpokladom vzájomného porozumenia a dobrej spolupráce.

cudziu kultúru treba rešpektovať. Neodporúča sa zaoberať podrobnosťami a hodnotením typu, že niektorá kultúra je lepšia, vyspelejšia. Kultúry sú rôzne, vzájomne odlišné. Rešpekt k odlišnej kultúre znamená predovšetkým vziať do úvahy jej odlišnosti.

vo vzťahu k cudzej kultúre je vhodné urobiť ústretové kroky. Ide o snahu nájsť riešenie, urobiť krok k vzájomnému porozumeniu a k celkovému zjednodušeniu psychicky zložitého sociálneho procesu. Bez poznania svojich partnerov a ich kultúrneho zázemia to nie je možné²⁸.

Záver

Zámerom tohto príspevku je poukázať, že globalizácia núti k celkovej zmene ľudského vnímania. V ľuďoch je vplyv vlastnej kultúry hlboko zakorenený. V snahe porozumieť druhým ľuďom je nevyhnutné ponoriť sa, ako sa to len dá, do špecifickosti historického a kultúrneho prostredia človeka. Musíme si uvedomiť, že krajina/kultúry a ľudia sa odlišujú v postojoch k životu, v životných štýloch a v spôsobe premýšľania. Učenie kultúry nám umožňuje spoznávanie nových krajín, národov, zvykov, kultúr a tradícií. Ak chceme niekoho presvedčať, musíme použiť jazyk jeho myslenia. To je nevyhnutnosť, ktorá presahuje hranice logiky a rozumu a pramení v emocionálnom uvedomení si druhých ľudí a ich pochopení. Avšak vstúpiť do prostredia inej kultúry nie je vôbec jednoduché.

Podstatou nie je vytvorenie jednej univerzálnej kultúry, ale umožnenie takého dialógu, ktorý prekračuje hranice etnicity, náboženstva, rasy či pohlavia, alebo spoločenských tried. Práve medzikultúrna komunikácia je výzvou vzájomnej interakcie s ľuďmi zo širokého spektra rozličných kultúrnych prostredí. Rozvoj v tejto oblasti si vyžaduje nový spôsob myslenia a vzájomných interakcií. To sa dá dosiahnuť len multikultúrnym učením, ktoré sa javí ako dôležitý nástroj pre nadobúdanie interkultúrneho postoja. Potrebné je nadobudnúť aj cudzojazyčnú gramotnosť, aby dochádzalo k pochopeniu najrôznejších aspektov medziľudského života pri rešpektovaní rozmanitosti a inakosti.

²⁷ Porov.: OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2007. s. 21.

²⁸ OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007. s.22.

Prioritou medzikultúrnej komunikácie je zaistiť, aby človek pochádzajúci z iného kultúrneho prostredia nebol v komunikačnom procese poškodený, napadnutý alebo nepochopený, či už vedome, alebo nevedome. Spoločným cieľom vzdelávacích reforiem je to, čo predpokladá spoluobčianstvo, spoluzodpovednosť, vzájomné porozumenie a spoluprácu. Zvýšenie vzdelanosti v spoločnosti vedie k posilneniu integrity spoločnosti, čo následne vedie k tvorbe vhodného kultúrneho a sociálneho prostredia a znižuje napätie v spoločnosti. Dobré vzdelanie zabezpečuje ľuďom lepšie príležitosti, umožňuje plnohodnotný život a dobré uplatnenie na pracovnom trhu²⁹.

Duchovno-kultúrne dedičstvo sv. Cyrila-Konštantína a sv. Metoda

Naším zámerom je priblížiť apoštolskú činnosť solúnskych bratov v ich jedinečnosti, poďať o ich minulosti živé svedectvo. Životná cesta slovanských kresťanov, zachovávajúcich počas dlhých stáročí svoj východný obrad, starosloviensku reč, kultúru a zvyky, nebola vôbec jednoduchá. Konštantín a Metod boli nepochybne veľkými osobnosťami európskej kultúry, vedy, politiky a diplomacie. Misia byzantských bratov na území Veľkej Moravy sa do dejín zapísala ako výrazný dejinný medzník spojený rozvojom vzdelanosti, písomníctva a šírením kresťanstva na území strednej Európy. Dnes si však uvedomujeme, čo pre nás títo dvaja gréci misionári znamenali. Preto sa usilujeme pripomenúť, že každá generácia musí za svoju vieru bojovať. To je i našou povinnosťou.

Streszczenie

*Duchowe i kulturowe dziedzictwo świętych **Cyryla** i **Metodego***

Naszym celem jest przedstawienie pracy apostolskiej misjonarzy z Tesaloniki, jej wyjątkowości, oraz aby złożyć prawdziwe świadectwo ich działalności. Droga życiowa słowiańskich chrześcijan, zachowujących przez długie lata tradycje liturgiczne Kościołów wschodnich, słowiański języka, kulturę i zwyczaje, nie była łatwa. Bracia byli bezsprzecznie wielkimi postaciami europejskiej kultury, nauki, polityki i dyplomacji. Misja braci z Cesarstwa Bizantyjskiego na Morawie, zapisana została w historii jako kamień milowy w rozwoju edukacji, pisma oraz rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa na terenie Europy Środkowej. W dniu dzisiejszym jesteśmy w pełni świadomi jakie znaczenie mają dla nas greccy misjonarze. Dlatego też, musimy przypominać o tym, aby każde pokolenie walczyło za swoją wiarę. Jest to nasz obowiązek.

Abstract

New social phenomenon – “Interculturality”

Culture is a complex system, which shows itself on several levels of our day-to-day life. Culture is one of the parts of the human environment, created by a human and in the process of education, it is internalised as heritage. Culture is specific for each group and it is passed on from generation to generation. It includes values, opinions, attitudes, norms and cultural patterns, which influence ways of thinking, feelings, behaviour and products of material and spiritual nature. Development of intercultural communication competence contributes to broadening of sociological knowledge of a person about culture. It is good to understand and respect different cultures, so that mutual communication can be devoid of misunderstandings and various conflicts. A conflict develops, when some goals, needs or interests are in discordance with others. The goal is to offer a view on interculturality and its establishment in society, so mutual understanding of various cultures is more effective.

Key Words: Interculturality. Intercultural Communication. Multiculturality. Culture. Conflict.

Abstrakt

²⁹ Porov.: EVANGELU, J. E. – GASPARICS, Z.: *Manažerská komunikace v multikulturním prostředí*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2013. s. 98.

Kultúra je komplexný systém, ktorý sa prejavuje na viacerých úrovniach nášho každodenného života. Kultúra je jednou z častí ľudského prostredia, vytvorená človekom a v procese výchovy je osvojovaná ako dedičstvo. Kultúra je pre každú skupinu špecifická a odovzdáva sa z generácie na generáciu. Obsahuje hodnoty, názory, postoje, normy a kultúrne vzory, ktoré ovplyvňujú spôsob myslenia, pocitov, správania a produkty materiálnej a nemateriálnej povahy. Rozvoj medzikultúrnej komunikačnej kompetencie prispieva k rozširovaniu sociologických poznatkov človeka o kultúre. Je dobré pochopiť a rešpektovať kultúru inej krajiny, aby pri vzájomnej komunikácii nedochádzalo k nepochopeniu a rôznym konfliktom. Konflikt vzniká tam, kde určité ciele, potreby alebo záujmy sú v nesúlade s inými. Zámerom je ponúknuť pohľad na interkulturalitu jej etablovanie do spoločnosti, aby efektívnejšie dochádzalo k vzájomnému pochopeniu kultúr.

Kľúčové slová: Interkulturalita. Interkultúrna komunikácia. Multikulturalita. Kultúra. Konflikt.

Zoznam použitej literatúry:

BOUZEK, J.: *Jak sedomluvit s jinými?* Praha : TRITON, 2008. 173 s. ISBN 978-80-7387-043-0.
 ĎURIGOVÁ, N.: *Medzikultúrna komunikácia. Aktuálne otázky a možnosti riešenia.* Bratislava : Univerzita J.A. Komenského, 2004. 154 s. ISBN 80-89197-18-3.

EVANGELU, J. E.: *Manažerská komunikace v multikulturním prostředí.* Ostrava : KEY Publishing, s. r. o., 2013. 115 s. ISBN 978-80-7418-199-3.

Kolektív autorov: *Mosty do budoucnosti. Dialog mezi civilizacemi.* Brno: DOPLNĚK, 2005. 176 s. ISBN 80-7239-174-7.

KRIGLEROVÁ-GALLOVÁ, E.: *Kultúrna rozmanitosť a jej vnímanie žiakmi základných škôl na Slovensku.* Bratislava : Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, 2009. 119 s. ISBN 978-80-969271-9-7.

MALETZKE G.: *Interkulturelle Kommunikation.* Opladen : Westdeutscher Verlag, 1996. 217 s. ISBN 3-531-12817-5.

MARADA, R.: *Etnická různost' a občanská jednota.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. 310 s. ISBN 80-7325-111-6.

MISTRÍK, E. a kol.: *Multikultúrna výchova v škole. Ako reagovať na kultúrnu rôznorodosť.* Bratislava : Nadácia otvorenej spoločnosti Open Society Foundation, 2008. 87 s. ISBN 978-80-969271-4-2.

MORAVČÍKOVÁ, M.: *Cirkev a ľudské práva.* Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2002. 207 s. ISBN 80-89096-00-X.

OLEJÁROVÁ, M a kol.: *Charakteristika vybraných krajín z pohľadu interkultúrnej komunikácie.* Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2007. 85 s. ISBN 978-80-8083-507-1.

POLÁKOVÁ, I.: *Prostředky masové komunikácie, multikultúrna spoločnosť a vzdelávanie.* Nitra : Pedagogická fakulta UKF, 2001. 100 s. ISBN 80-8050-396-6.

PLAŇAVA, I.: *Jak (to) spolu mluvíme.* Brno : Masaryková univerzita, 1992. 130 s. ISBN 80-210-0412-6.

PLAŇAVA, I.: *Průvodce mezilidskou komunikací.* Praha : Grada Publishing, a.s., 2005. 148 s. ISBN 80-247-0858-2.

PRŮCHA J.: *Interkulturní komunikace.* Praha : Grada Publishing, a. s., 2010. 200 s. ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, J.: *Interkulturní psychologie.* Praha : Portál, s. r. o., 2004. 199 s. ISBN 80-7178-885-6.

PRŮCHA, J.: *Multikulturní výchova. Teorie – praxe – výzkum.* Praha : ISV nakladatelství, 2000. 211 s. ISBN 80-85866-72-2.

TAYLOR, CH.: *Multi-kulturalismus.* Praha : Filozofický ústav AV ČR, 2001. 192 s. ISBN 80-7007-161-3

ZÁGORŠEKOVÁ, M. B.: *Kultúra, hodnoty a sociálny kapitál.* Bratislava: Vydavateľstvo EKO-

NÓM, 2013. 146 s. ISBN 978-80-225-3804-6.

Internetové zdroje:

Dostupné na internete

DÚBRANOVÁ, V.: *Multikulturná výchova. MULTI-KULTI na školách: Metodická príručka pre multikultúrnu výchovu.* Nadácia Milana Šimečku, 2006. s. 31.

<http://www.multikulti.sk/dok/kapitola-1.pdf> (09.03.2016).

ZÁHRADNÍKOVÁ, A.: *Interkulturalita a interkultúrní komunikace.*

<http://konference.osu.cz/cestina/dok/2009/zahradnikova-andrea.pdf> (09.03.2016).

Zákony:

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Uroczyste poświęcenie organów
w Wyższym Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Szczecinie
Szczecin 24.11.2016 roku